

22. dan avgusta. (Cerkve: Pavlanarska, kapucinska, št. Peterska, katoliško-garnizonska in šottenska. Cesar-ska dvorna kapela. „Schmelzer“-pokopališče. „Schmelzer-Exerzierplatz“.) — Danes sem kot v nedeljo hotel koj na tešče zadostiti 2. cerkveni zapovedi, da bi imel celi dan čas za ogledovanje Dunaja. V pavlanarski cerkvi sem bil zjutraj ob 6. uri pri pridigi in sv. maši. Pridiga navadno na Dunaji terpi pol ure, in ko g. govornik sklene, izreče ljudstvo po vsej cerkvi hkrati in na glas: „Vergelt's Gott“, kar bi se po našem tolmačilo: Bog plačaj za razlagane verske úke. Pavlanarska cerkev, posvečena ssv. Angelom varhom, se nahaja v videnskem okraji, je bila nekdanj samostanska, in ima posebno izverstne slikarije slovečih malarjev Rothmayr-a in Hess-a. — Poznej sem zaverstoma ob-hodil zgoraj navedene cerkve, ki se vse nahajajo v znotranjem mestu. Kapucinsko sem omenil že nekoliko o popisu njenih podzemeljskih rak. Cerkve te verste so si sicer zelo vse enake, vendar je dunajska nekoliko različna od drugih, ima nekaj dobrih slik in zasluži toraj toliko bolj o-gledana biti, ker vabi hkrati tudi k obiskovanju cesarskih grobnic.

Št. Peterska cerkev je skrita za enem naj lepših dunajskih trgov, kjer kažejo o delavnikih štacunske izložbe bogastev in lepotij od sile; menim namreč terg „Graben“, ki je v bližavi št. Štefanske metropolitan-ske cerkve. Iz srede terga „Graben“ tedaj pridemo skoz ozke ulice „Jungferngasse“ na št. Peterski terg, ki pa komaj zasluži to ime. Al cerkev, ona je lepa, kakor zopet morem reči, da je malo taci. Zgodo-vina nam pripoveduje, da je cesar Karol Veliki že l. 792 dal na tem mestu postaviti katoliško cerkvico. Cesar Leopold I. je ostarelo dal l. 1700. podreti, položil l. 1702 temeljni kamen sedajnemu krasnemu sve-tišču, katero je bilo l. 1712 dodelano. Zidarski mojster Fischer iz Er-lacha si je postavil tudi s tem delom zmed mnogih drugih neminljivi spominek. V stavbi nekoliko videnski Karol Boromejevi cerkvi podobna ima tudi ta podolgo-okroglasto podobo, je opasana z 2 večjema in 4 manjšimi kapelami, vse pa je kronano z ogromno kupljo. Zidarska, zla-tarska, kiparska, kamnoseška in slikarska umetnost so si podajale pri tej izverstni stavbi v naj večji prijaznosti roko, in zagotovljen naj bo, da ne bo mu žal za korake, kdor si tudi njo ogleda. (Dalje prih.)

Letošnja šolska letina.

(Dalje.)

I. Del.

Zum erdkundlichen und geschichtlichen Unterrichte an unserer An-stalt. V nemškem jeziku spisal gosp. profesor L. pl. Gariboldi.

G. pisatelj govori tukaj od tako imenovanega rečnega poduka (Unterricht in den Realien) v ljudski šoli, ter pravi, da se ta poduk že začenja z nazornim naukom, pozneje se pa vpleta med druge šolske nauke in se naslanja na šolske knjige. Potem pa pride g. pis. do vprašanja, kako naj se zemljepisje uči v ljudski šoli, ter odgovarja na to vprašanje s §. 58 zač. šol. post. 20. avg. l. 1870., po katerem se ima nauk o zemljepijski začeti z domačim krajem; k temu se počasi dostavlja toliko, da učenec naposled do dobrega ume zemljevid. -- Od tod se gre k širji domovini, k avstrijski carevini, katero mora učenec tudi poznati, potem k Evropi, k vesoljni zemlji in poslednjič še le k razmerju zemlje v vesoljstvu.

G. pis. tukaj pravi, da je dvojna misel o tem, kako se začenja zemljepisni nauk. Tisti, kateri pravijo, da se ima zemljepisje začeti z domačim krajem, se opirajo na to, da se mora vselej uk začeti z posameznimi rečmi, potem se do splošnih pride. Otrok naj se le to uči, kar more sam zapopasti in nazorno videti, pozna naj poprej okolico rojstnega kraja, ko je enkrat v svojem obližji vidil gore in reke, mesto in deželo, bo razumel tudi to, kar bo slišal pripovedovati o drugih krajev, sicer bi ne imel pravega pojma od reči, katerih se uči.

Drugi pa pravijo, da otrok v domačem kraju ne najde vsega tega, kar bi imel vedeti in kar se mu pripoveduje.

To, kar otrok v domačem kraju vidi, ga dostikrat zapelje, da ima napačne pojme od stvari po svetu. V zemljepijski se marsikaj otrokom ne more poočitovati, rad pa verjame učeniku, ali sliki pred sabo, da je tako, dasiravno se mu ne more vsega dokazati. In tako je včasih potreba, da se splošne reči stavljajo pred posamezne, tedaj da se v zemljepijski začne z vesoljnim svetom, z matematičnim ali astronomičnim delom.

Potem g. pisatelj vzame v roko 4. nemško berilo (viertes deutsches Lesebuch) in drugo slovensko berilo, ter primerja njuni zemljepisni nauk s tem, kar je govorjenega od zemljepisnega nauka v §. 58 šol. reda. Tu najde različno postopanje.

V 4. nemškem berilu začne se nauk z matematičnim delom. 71. vaja ima obzorje, 72. ima stalnice in premičnice i. t. d.

G. pisatelj tukaj pogreša solčni in mesečni mrak, tudi mu je od meseca to premalo, kar je povedanega v 71. berilu.

G. pisatelj pravi, da je od premičnic premalo od rimske poti pa kar nič povedanega. -- Pri fizikalnem delu pogreša morje in njegove dele. Pri političnem delu pa pogreša poglobljena evropejska mesta. V Avstriji pa najde preveč posameznih mest naštetih. (*Nemško berilo je namenjeno za vse cesarstvo, kar stanovalce ene kronovine ne zanimiva, naj se spusti, zanimiva pa toliko bolj stanovalce dotične kronovine.*)

Tretje berilo l. 1872 ima dva zemljevida; prvi obsega Evropo, drugi Avstro-Ogersko. Tukaj pa ne najde soglasja med zemljevidom in berilom, mesta, katere niso v bukvah, so v zemljevidu in nasprotno. (To bi bilo pač prav, da bi se vredilo, in da bi se v soglasji vredovali zemljevidi in berila.)

Še več pa ima g. pisatelj grajati nad 2. slovenskim berilom. Tu najde, da je zemljepisni nauk razdvojen.

„Spoznava sveta ne spada k zemljepijski, ampak je le vpeljava v naravo.“

Začenja se II. berilo kakor nemško berilo z obzorjem, pa ne razpravlja posameznih berilnih vaj tako natančno ali obširno, kakor nemško, in prestopi kmalo na praznike katoliškega koledarja. Tukaj g. pisatelj marsikaj pogrša, n. p. ni naštetih vzrokov, zakaj da se luna spreminja, kako da sonce merkne.

V drugem delu, po naravoznanskem berilu pride še le pravo zemljepisje. — Tu zopet najde, da so berilne vaje v drugačnem redu, kakor v nemškem berilu, ali kakor to veleva učni red. — Kar se tiče posameznih vaj, mu nekaj vstreza, večina mu ni po godu. Palestina mu je odveč, kratka, pa bolj splošna karakteristika tujih delov sveta bi mu bila bolj po godu.

G. pisatelj prša na dalje, zakaj da med knjigami, katere so v enem razredu, ni ga soglasja zastran sisteme? Potem mu je premalo berila za znanje ožje domovine (Kranjske). *(Berilo je namenjeno za slovenske šole; menda tudi drugod, ne le po Kranjskem, kar g. pisatelj zahteva za Kranjsko, zahtevati smejo tudi drugi slovenski kraji, in učitelj bi že vedel odbrati stvarino za tisti kraj potrebno.)*

Dalje g. pisatelju jezik v 2. berilu ni všeč *(učiteljem nekega okraja so bili to tiskarni pogreški, a gosp. profesor to razločuje, kar je pomota, kar je poprava)*. Drugemu berilu je pridjan tudi zemljevid, na katerem ni najti krajev, ki so v bukvah, in nasprotno, pa še pisava na obeh se ne vjema. — *Neprilichnosti poslednjič omenjene izvirajo naj več od uprave naših šolskih oblastnij, od centralizovanja; vsaka stvar, vsake bukke morajo na Dunaji poterjene biti, sicer se ne smejo vpeljati, tako se zgodi, da se bukke n. p. v Ljubljani spisane pošljejo na Dunaj v presojo, tam jih dobi v roko presojevalce, kateri ima druge misli od pisatelja, ali se pa n. p. nekemu da izdelati zemljevid, drugemu bukke, ta dva zopet ne vesta drug za drugega, in tako se zgodi, kar g. pisatelj omenja, da je na zemljevidu drugačna pisava, kakor v bukvah i. t. d., ker se zgodi, da tisti, kateri je stvar imel izdelati prvi, odstopi, ali kakorgod si že bodi in delo drugi dobi v roke.*

Kar g. pisatelj govori od zgodovinskega poduka, poterdil mu bode vsak, samo to je treba pomisliti, da drugo berilo ne more vsega obsegati, kar g. pisatelj tirja, potrebovali bi še 3. slovenskega berila. Drugo berilo je v nekaterih krajih, posebno kar se tiče drugega razdelka „Spoznavna sveta in narave“ za otroke pri 10. letih pretežko. Ko bi bila II. in III. berilo lepo v soglasji izdelano, potem bi morda bilo vstreženo g. pis. zastran zemljepisja in zgodovine.

Pred vsem pa bi se mogli ti nauki tudi po 4razrednih šolah slovenskim otrokom, kateri so v veliki večini, slovenski razlagati. Koliko bo slovenski otrok, ako tudi nekaj nemščine lomi, od vseh teh reči razumel? Da bi pa bili učitelji zmožni, to lepo in pravilno slovenski razlagati, bi se mogli sami to poprej učiti. Drugo so vse lepe besede, a ne pomaga nič, kar človek sam nima, pa dati ne more. — Ko slišim vse te lepe reči Slovincem razlagati v nemškem jeziku, se mi to ravno tako vid, kakor da bi mi kdo kazal lepe zaklade, a od tega pa mi ne hotel nič privoščiti. Sicer je pa zastran beril pisal tudi „Uč. Tov.“ l. 1868 v sestavku „Zgodovina v ljudskih šolah“. (Takrat še ni bilo vpeljana sedanje 4. Lesebuch, katero je veliko pretežko v pisavi in slogu za učence na taki stopnji, kakor so navadno v 4. razredu ljudskih šol.) — Čestitali bi pisatelju, ter ga v zvezde kovali, kdor bo pisal berilo, da bi vsem vstrezalo.

Šolsko poročilo narodne šole v Ljutomeru o šolskem letu 1872-1873 nam kaže lep napredek te šole pod vodstvom nadučitelja g. Ivana Lapajnet. V poročilu nahajamo dva zanimiva spisa: „Ljutomer in njegova okolica. Krajepisna črtica,“ ino „Prijateljska beseda starišem“. Oboje spisal J. Lapajne. Na šoli podučujejo 4 učitelji in podučiteljica in ena učiteljica, gčna. Ema Toman-ova. Učni jezik na narodni šoli je slovenski; v 1. realki slovenski in nemški. Nemščina pa je bila v 3 višjih razredih narodne šole učni predmet. Kmetijstvo se je v 3. in 4. razredu kot samostalen predmet podučevalo; na šolskem vrtu je zasajenih okolo 4000 jabelčnih in hruševih, 2 in 3 letnih divjakov, nekaj se jih je že pocepilo; sè svilorejo so se učenci in učitelji pečali. V ženskih ročnih delih so učenke lepo napredovale, učile so se tudi plesti, vesti itd. Z vsem je šolo obiskovalo 260 učencev in 173 učenk, 1. nižjo realko pa 13 učencev.

Dopisi in novice.

Iz Celovca piše gg. učiteljev nekdo iz kmetijske šole med drugim to-le: V šoli smo zjutraj od 8. do 10. ure, te ure so odmenjene kemiji in fiziki. Profesor Rajmund Sauer predava prav dobro omenjene predmete. Ravno ta profesor bode imel tudi pozneje kmetijstvo in čebelorejo. Popoldan imamo pa od 3. do 4. ure teoretično sadjerejo, od 4. ure naprej pa praktično sadjerejo. Se ve, tukaj nas vleče kake $\frac{3}{4}$ ure daleč na vert. To pa predava neki g. Frei, vertnar deželne sadjerejne šole. Sicer imamo tudi izlete na bližnja posestva in tovarne. Tako n. pr. pojdemo jutri »nach Unterbergen« dve in pol ure, kjer so imenitne tovarne in pivarne. Toda taki izleti so za-me jako težavni, ker moji »šimelni« niso kaj navajeni po velikem prahu in o vročini hitro se gibati. So pa tudi dragi, ker navadno eden kaj zahteva, kar potem druge boli, če ne družega, vsaj žep. In to je poglavitno. Dobili smo premalo, kajti tukaj je vse jako drago, in mi moremo malo jesti (da ne rečem stradati). Prosili smo zaradi tega dež. šolski svet denarne podpore. Naj že bode, kakor hoče. Odrinili bi danes raje, kakor jutri. Sicer je pa Celovec z okolico vred prav prijazen, mesto celo lepši, od bele Ljubljane.

Cerkvena godba in petje je pa tukaj sploh slabo. Nekteri koroški učitelji so prav prijazni in verli tovarši. Sicer ni družega tukaj posebno znamenitega, kar bi nas učitelje zanimalo, kakor šolska poslopja, ktera so res veličastna in ne le kiné Celovec, ampak tudi ponos celi Koroški deželi. Ljubljana naj se sramuje in skrije s svojo robo.

Obsirniše mislim pisati, kedar pridem domu, ako ti bode všeč. (Prosimo. Vr.)

Iz Ljubljane. † Anton Lésar, profesor verstva in slovenščine na c. kr. visi realki v Ljubljani, tajnik »Slov. Matice«, slov. pisatelj in eden glavnih stebrov prave slovenske stranke, je po dolgem bolehanji za želodečnem rakom umrl 31. avgusta, še le 49 let star. Delavnost njegova pri »Matici« je bila taka, da ga smemo dušo Matično imenovati. V miru naj počiva!

— G. Fr. Vodopivec, goriško-okolični in sezanski okrajni šolski nadzornik, je napravil — kakor je iz obravnav posl. sesije našega dež. zbora znano — zemljevid goriško-gradiščanske grofije za na steno v prid ljudskim šolam. Po nasvetu strokovnjakov v Beču je prišel ta zemljevid v razstavo in dobil zdaj častni diplom.

(Gl.)